

Ks. Radosław Kacprzak¹

Tradycja i Magisterium Kościoła jako źródło przepowiadania w przekazie kaznodziejskim sługi Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego

Wstęp

W ostatnim czasie na nowo ożyła dyskusja o roli i miejscu Tradycji oraz Magisterium Kościoła w duszpasterstwie. Jednym z motywów, który zainspirował teologów i wiernych świeckich do rozmów na ten temat, było wydanie przez papieża Franciszka 16 lipca 2021 r. Listu apostolskiego w formie motu proprio *Traditionis custodes w sprawie stosowania liturgii rzymskiej sprzed reformy z 1970 roku*. Wspomniany dokument był wprawdzie głosem papieża dotyczącym liturgii, jednak jest tam podkreślone, że biskupi, będąc opiekunami Tradycji w jedności z Biskupem Rzymu, stanowią widzialne źródło i fundament jedności w swoich Kościołach partykularnych, a pod kierownictwem Ducha Świętego przez głoszenie Ewangelii oraz sprawowanie Eucharystii kierują powierzonymi sobie Kościołami partykularnymi². Takie przypomnienie jest cennym wyróżnieniem ważnej roli następców Apostołów, których zadaniem jest czuwanie nad tym, by nie dochodziło do nadużyć w niektórych środowiskach niewłaściwie interpretujących nauczanie Kościoła.

W jednej z wypowiedzi były prefekt Kongregacji Nauki Wiary kard. Gerhard Müller zwrócił uwagę na fakt, iż pojęcie Tradycji nie cieszy się dziś zbyt dużą popularnością i dotyczy to również kręgów teologicznych. Z jednej strony mówienie o niej staje się coraz trudniejsze w świecie obsesyjnie wręcz skoncentrowanym na terażniejszości, a nawet w Kościele coraz bardziej przenikniętym mentalnością pragmatyczną. Z drugiej strony - nie brakuje wśród katolików takich grup, które pojęcie Tradycji chętnie umieszczają na swoich sztandarach, rozumiejąc je wszakże w sposób płytki i wybrakowany. Potrzeba zatem odnowy interpretowania Tradycji jako żywego przekazu wiary zarówno w aspekcie formy, jak i treści tegoż przekazu. Tradycja rozumiana jako żywy i dynamiczny proces jest

¹ Doktor teologii pastoralnej w zakresie homiletyki, wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego w Radomiu (Wydział Teologii KUL). Zainteresowania badawcze: teologia przepowiadania, komunikacja, ewangelizacja. Adres e-mail: r.kacprzak@wp.pl.

² Zob. Franciszek, Motu proprio *Traditionis custodes*, 16.07.2021, w: https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/motu/traditionis_custodes_16072021 [data dostępu 04.08.2021].

jednocześnie fundamentalną zasadą teologii katolickiej³. Trzeba przypomnieć, że pojęcie „Tradycja” pochodzi od łac. słowa *traditio* (gr. *paradosis*) i oznacza „przekazywanie”. Ma sens osobowo-rzeczowy i rozciąga się na długi okres. Chodzi o takie przekazywanie z pokolenia na pokolenie, które gwarantuje trwanie u źródła i zachowanie tożsamości. W tym sensie swoje tradycje posiadają religie, narody, rodziny i inne grupy społeczne. Tradycja jest żywą obecnością początku, warunkującego jej istnienie i rozwój. Można ją porównać do strumienia wypływającego ze źródła bądź do drzewa wyrastającego z ziarna. Jako proces żywy przeciwstawia się wszelkim formom skostnienia, spowszechnienia i bezruchu⁴. Żywa lub święta Tradycja, którą określa się też jako apostołską, jest Objawieniem Bożym przekazywanym w Kościele od pierwotnych głosicieli Dobrej Nowiny aż po czasy obecne⁵. Ważną rolę w podtrzymywaniu Tradycji ogrywa Urząd Nauczycielski Kościoła, który określa się łacińskim terminem *magisterium*. Na początku używano go w Kościele na oznaczenie funkcji nauczycielskiej Apostołów a także ich następców, jak również Ojców i doktorów Kościoła. Później zakres tego pojęcia został ograniczony do nauczania samej Stolicy Apostolskiej⁶. Kościół głosi Dobrą Nowinę od samego początku, a w sposób szczególny ten obowiązek spoczywa na Apostołach i ich następcach. Najważniejszą zaś formą głoszenia Słowa Bożego jest homilia, która odbywa się zawsze w sposób uroczysty podczas liturgii przez osobę do tego uprawnioną⁷. Treścią homilii jest Objawienie Boże. Znajomość teologii jest jednak niezbędnym warunkiem autentyczności charakteru kościelnego przepowiadania⁸. Warto podkreślić, że wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego Kościoła w wyraźny sposób zawierają odniesienia do przekazu Objawienia, który pojawia się w trakcie głoszenia homilii podczas Mszy Świętej⁹.

Zadaniem każdego kaznodziei jest głoszenie i przekazywanie dziedzicznej w wielowiekowej Tradycji Kościoła wiary z uwzględnieniem sytuacji, w której aktualnie się znajduje wspólnota ludzi wierzących. Każdy głosiciel słowa ma zatem wsłuchać się w potrzeby wspólnoty, a następnie w duchu dialogu i służby szukać dróg realizacji Ewangelii, uwzględniając także, do kogo jest kierowane słowo oraz jakich można używać środków do

³ G. L. Müller, *Tradycja jako zasada katolickiej teologii*, „Teologia w Polsce” 12(2018), nr 2, s. 5.

⁴ E. Ozorowski, *Słownik podstawowych pojęć teologicznych*, Warszawa 2007, s. 313.

⁵ H. Sławiński (red.), *Homilia w zgromadzeniu eucharystycznym. Recepcja współczesnego nauczania Kościoła w Dyrektorium Homiletycznym*, Kraków 2018, s. 120.

⁶ Tamże, s. 84-85.

⁷ J. Wiśniewski, *Homilia w teorii i praktyce Benedykta XVI*, Kraków 2022, s. 19.

⁸ W. Broński, *Recepcja nauczania Kościoła współczesnego na temat Tradycji i Dokumentów Urzędu Nauczycielskiego Kościoła jako źródła homilii w przepowiadaniu niedzielnych dla dorosłych „Biblioteki Kaznodziejskiej” i „Współczesnej Ambony”, „Resovia Sacra”, 7(2000), s. 138.*

⁹ W. Przyczyna, *Czy księży liczą się z Magisterium Kościoła? (Na przykładzie homilii mszalnej)*, w: *Kapłan w posłudze słowa Bożego*, (red.) L. Szewczyk, W. J. Szytyk, Seria: „Szkoła Seraficka”, t. 8, Katowice Panewniki 2010, s. 88.

przepowiadania¹⁰.

Niniejszy artykuł jest próbą pochylenia się nad zagadnieniem wykorzystania Tradycji i Magisterium Kościoła jako ważnych źródeł przepowiadania w kaznodziejstwie sługi Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego, znanego jako kaznodzieja sandomierski i administrator apostolski. Autor niniejszego opracowania żywi nadzieję, że może być to dobra pomoc w jeszcze lepszym poznaniu tego niezłomnego Pasterza w kontekście przypadającej w tym roku 120. rocznicy jego urodzin i trwającego od wielu lat procesu beatyfikacyjnego. Nawiązując do słów kard. Angelo Amato, byłego prefekta Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, że „świętość należy do DNA Kościoła: jednego, świętego, katolickiego i apostolskiego”, można śmiało powiedzieć, że nasz sługa Boży to taki „Święty z sąsiedztwa”. Słowa zapożyczone z adhortacji apostolskiej *Gaudete et exsultate* Ojca Świętego Franciszka wskazują na „świętość osób, które żyją blisko nas i są odbłaskiem obecności Boga” (nr 7), a w sposób szczególnie pasują do biskupa Piotra Gołębiowskiego, który wprawdzie przez wiele lat był administratorem apostolskim diecezji sandomierskiej, ale urodził się w Jedlińsku, który obecnie znajduje się na terenie diecezji radomskiej¹¹.

Warto przypomnieć, że w ramach „Studiów Diecezji Radomskiej” ukazało się już jedno z opracowań na temat przepowiadania sługi Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego¹², a kolejny artykuł jest pogłębieniem tej tematyki, choć w nieco innym ujęciu. Głoszenie homilii i kazań było bardzo ważną misją w czasie jego posługi kapłańskiej i biskupiej. Podejmując problematykę wykorzystania Tradycji i Magisterium Kościoła jako ważnych, choć ostatnio mocno zapomnianych w kaznodziejstwie, źródeł przepowiadania, warto przeanalizować, w jaki sposób wykorzystywał je w swoich wypowiedziach sługa Boży biskup Piotr Gołębiowski. Trzeba podkreślić, że dysponujemy dużą liczbą tekstów wygłoszonych przez biskupa Piotra, które zawierają wyraźne odniesienia do tego zagadnienia, jednak w niniejszym artykule wykorzystano tylko niektóre z nich. Homilie te mogą być cenną wskazówką i inspiracją dla współczesnych kaznodziejów, którzy w obecnych czasach, pełnych niepokoju i zamętu, rzadko powołują się na to ważne źródło przepowiadania.

¹⁰ N. Podhorecki, *Słowo Boże – Słowo wiary – Słowo przepowiadania. Dogmatyka w relacji do egzegezy i homiletyki*, „Studia Pastoralne” 7(2011), s. 261.

¹¹ Por. A. Warso, *Święty z sąsiedztwa. Sługa Boży bp Piotr Gołębiowski, Wykład wygłoszony w Jedlińsku 12 czerwca 2022 r. z okazji 120. rocznicy urodzin Sługi Bożego bp. Piotra Gołębiowskiego*, mps, s. 1.

¹² R. Kacprzak, *Liturgia jako źródło przepowiadania w kaznodziejstwie sługi Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego w: „Studia Diecezji Radomskiej”* 11(2019), s.297-316.

1. Tradycja i Magisterium Kościoła jako źródło przepowiadania w kazaniach biskupa Piotra Gołębiowskiego wygłoszonych w ciągu roku liturgicznego

Tradycja i nauczanie Kościoła to obok Pisma Świętego i liturgii bardzo ważne źródło przepowiadania. Podejmując analizę kazań biskupa Piotra Gołębiowskiego, warto pochylić się nad niektórymi tekstami, które były wygłoszone w ciągu roku liturgicznego. Trzeba zauważyć, że w homiliach tych istnieją zarówno nawiązania do nauczania Ojców Kościoła i papieży, jak również odniesienia do innych dokumentów Kościoła i prawd wiary. Należy podkreślić, że sługa Boży biskup Piotr Gołębiowski nie boi się w swoim przepowiadaniu sięgać po nauczanie Ojców Kościoła. I tak w tekście przeznaczonym na I niedzielę Adwentu przytacza słowa św. Augustyna. Biskup pisze: „w jednym ze swoich kazań św. Augustyn zapytuje słuchaczy: czego dusza silniej pożąda, aniżeli prawdy? I zwraca uwagę, że w tym pożądaniu prawdy kryje się tęsknota za Chrystusem Panem. Myśl rzucona przez św. Augustyna nic nie straciła na świeżości i sile”¹³.

W innej homilii, tym razem na uroczystość Bożego Narodzenia, administrator apostolski nawiązuje do słów św. Leona Wielkiego: „św. Leon Wielki rozważając tajemnicę Bożego Narodzenia, woła: poznaj chrześcijaninie godność swoją. Pamiętaj jakiej Głowy i jakiego Ciała stałeś się członkiem. Należysz do Chrystusa Pana, jesteś członkiem Jego Ciała, brat Chrystusa Pana, dziecko Boże, a w Chrystusie Panu braćmi są dla Ciebie wszyscy ludzie. Taka jest głębia tajemnicy Bożego Narodzenia w życiu chrześcijanina, w duszach wyznawców Chrystusowych. Ilekolwiek ich przyjął Go, tym dał moc, aby się stali Synami Bożymi”¹⁴.

W kazaniu na Poniedziałek Wielkanocny pojawia się ciekawe nawiązanie do św. Augustyna, św. Hieronima i innych Ojców Kościoła. Biskup pisze tym razem, że „według wykładu św. Augustyna, Hieronima i innych Ojców Kościoła Chrystus Pan spełnił to, co uczynił w Wielki Czwartek w Wieczerniku – objawił się jako Arcykapłan, Najwyższy Pasterz, chleb przemienia w Najświętsze Ciało swoje i podał Komunię św. dwom uczniom. I otwarły im się oczy i poznali Go”¹⁵.

Kaznodzieja sandomierski miał świadomość tego, że należy głosić słuchaczom Dobrą Nowinę, aby ich umocnić w wierze oraz przekazać nauczanie Kościoła w ważnych sprawach, powołując się często na głęboki sens słów papieży. Tak jest na przykład w kazaniu na niedzielę przewodnią, kiedy to biskup Piotr nawiązuje do nauczania papieża Piusa X: „wyniesiony na ołtarze papież Eucharystii Pius X wezwał wszystkich wiernych do

¹³ P. Gołębiowski, *Kazanie radiowe na I niedzielę Adwentu*, Archiwum Kurii Diecezji Radomskiej [dalej skrót: AKDR] t. IV, s. 16.

¹⁴ Tenże, *Kazanie na Uroczystość Bożego Narodzenia. Tajemnica Bożego Narodzenia w życiu chrześcijanina*, AKDR, t. III, s. 71.

¹⁵ Tenże, *Kazanie na Poniedziałek Wielkanocny. Chrystus Pan zmartwychwstały umacnia wiarę*, AKDR, t. II, s. 92.

częstej, a nawet codziennej Komunii św. Zaznaczył, że Komunia św. częsta jest przeznaczona nie tylko dla duchowieństwa i zakonnic, dla dusz pobożnych, ale dla wszystkich, dla tych, którzy żyją w małżeństwie, dla tych, którzy oddają się ciężkiej pracy i borykają się z trudnościami życiowymi. Św. Pius X jasno pouczył, że dwa są istotne warunki, by wierni mogli często zasilac się Komunią świętą. Jest to stan łaski uświęcającej, spokój, sumienie wolne od grzechu śmiertelnego. Drugi warunek – to częsta nadprzyrodzona intencja, by przystępować do stołu Pańskiego nie dla oka ludzkiego, nie ze zwyczaju. Dla spokoju świętego wierni winni zabiegać w tej sprawie rady spowiednika, czy mogą częściej i jak długo po spowiedzi przystępować do Komunii świętej¹⁶.

Odniesienie do nauczania papieża Piusa XII o naszej przynależności do Kościoła obecne jest w kazaniu wygłoszonym w ciągu roku liturgicznego. Czytamy tutaj: „Ojciec święty Pius XII woła: przecież pomyśleć się nie da nic bardziej chwalebniejszego, nic bardziej dostojniejszego, nic zaiste szlachetniejszego nad to, iż należymy do świętego, katolickiego, apostołskiego, rzymskiego Kościoła”¹⁷.

Nawiązanie do wypowiedzi innego papieża - Jana Pawła II - pojawia się dwukrotnie. Po raz pierwszy w kazaniu na IV niedzielę Wielkiego Postu. Biskup Piotr zapoznaje słuchaczy z dziełem papieża w słowach: „Ojciec święty Jan Paweł II w swej pierwszej encyklice *Odkupiciel człowieka* podjął myśl, że Jezus Chrystus ustawicznie przemawia do ludu w Kościele przez słowa Ewangelii, przez każdy wymiar życia, przez miłość ogarniającą wszystkich”¹⁸. Po raz drugi autorytet Jana Pawła II ożywa w homilii na Boże Ciało, gdzie kaznodzieja sandomierski pisze tak: „Ojciec Święty Jan Paweł II w swym liście skierowanym w tym roku na Wielki Czwartek do biskupów całego świata o tajemnicy i czci Eucharystii podkreślił, że Najświętszy Sakrament jest dobrem wspólnym całego Kościoła. Jest w początku darem największym, łaską jaką Jezus wciąż ubogaca swój Kościół. Ten wielki dar miłości Chrystusa nas zobowiązuje, abyśmy go przyjęli zaufaniem i dziękczynieniem”¹⁹.

Głoszenie słowa Bożego jest doskonałą okazją do przekazywania treści wiary, jak również prowadzenia wiernych do udziału w tajemnicy Chrystusa. Taka postawa może spowodować wewnętrzną metamorfozę słuchaczy słowa Bożego, a szczególnie zmianę sposobu myślenia i zachowań niezgodnych z duchem Chrystusa²⁰. W kaznodziejstwie biskupa Piotra poruszane są ważne tematy dotyczące wiary chrześcijańskiej, na przykład w homilii na Poniedziałek Wielkanocny biskup Piotr podkreśla:

¹⁶ Tenże, *Kazanie na Poniedziałek Wielkanocny. Owoce komunii świętej*, AKDR, t. I, s. 63.

¹⁷ Tenże, *Kazanie na Uroczystość Zesłania Ducha świętego. Duch święty w Kościele rzymsko-katolickim*, AKDR, t. I, s. 16.

¹⁸ Tenże, *Kazanie na IV niedzielę Wielkiego Postu*, AKDR, t. IV, s. 164.

¹⁹ Tenże, *Kazanie na Boże Ciało 5 czerwca 1980 roku*, AKDR, t. IV, s. 165.

²⁰ L. Szewczyk, *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym*, Katowice 2019, s. 182.

„wiara jest światłem, które prowadzi do poznania prawdy. Umysł ludzki z natury swej dąży do zdobycia prawdy, a odczuwa odrazę do błędu i kłamstwa. Wosk przyjmie wszelkie kształty, jakie mu nadamy. Marmur pozostaje nieczuły na to, jaki napis na nim zostanie wyryty. Ale umysł nasz nie jest obojętny względem prawdy i fałszu. Chce poznać prawdę, zwłaszcza w odpowiedzi na zasadnicze pytania: skąd człowiek pochodzi, po co żyje, co stanie się z nim po śmierci? Wprawdzie o własnych siłach na te pytania rozum odpowiada, że człowiek wyszedł od Boga i wróci znowu do Boga w życiu pozagrobowym, nieśmiertelnym. Lecz te odpowiedzi są bardzo skąpe, chwiejne ulegają wypaczeniu, jak to stwierdza pełen poniżenia stan człowieka, żyjącego w mrokach pogaństwa. Dopiero wiara wzbogaca nasz umysł poznaniem prawdy w tych wszystkich sprawach, które najbardziej nas obchodzą (...). Nie na darmo na Soborze Trydenckim wiara została nazwana korzeniem wszelkiego usprawiedliwienia (...) Św. Augustyn wypowiedział prawdę, że wiara każe nam przyjmować jako prawdę to, co nie widzicie, wiarą zasługujecie na oglądanie tego, w co wierzycie”²¹.

W tym samym kazaniu, choć nieco wcześniej, pojawia się odniesienie do prawdy o Bogu w trzech osobach: „Chrystus przyniósł nam prawdę o Bogu, jednym w trzech osobach, Ojcu najlepszym, który zapragnął podzielić się szczęściem swoim z ludźmi. Przyniósł nam też prawdę o człowieku, że chociaż z natury jest stworzeniem i sługą, to przez łaskę został podniesiony do godności dziecka i przyjaciela Najwyższego Pana. Boski Zbawca nauczył nas również o drodze wiodącej na te wyżyny duchowe. Drogą jest on sam, Jezus Chrystus, który żyje i działa w Kościele świętym, prowadzącym wielkie dzieło zbawienia ludzi. O, jak bardzo pragnie Pan Jezus, aby nauka prawdy przenikała do umysłów ludzkich. W tym celu zesłał Ducha Świętego na apostołów i na cały swój Kościół”²².

W innej homilii kaznodzieja sandomierski przedstawia konfrontację wiary z ludzkim umysłem w poznawaniu tego, co niepojęte: „jest niepojętą tajemnicą wiary świętej, iż Pan Jezus jest Bogiem i człowiekiem w jednej osobie. Zdumiony umysł ludzki stawia sobie pytanie: dlaczego Syn Boży tak się unizył, że przyjął postać sługi? Przede wszystkim chciał ofiarą swego życia odkupić świat z niewoli grzechu. Ale chciał też nauką prawdy oświecić umysły ludzkie. Chciał również dać wszystkim pokoleniom przykład życia doskonałego”²³.

Biskup Piotr nawiązywał również do nauczania Soboru Watykańskiego II na temat znaczenia Kościoła. Dowodem tego jest homilia wygłoszona z okazji uroczystości Zmartwychwstania Pańskiego. Autor tejże homilii zauważa: „okazało się, że Kościół nie boi się spotkania z nowoczesną cywilizacją. Śmiało szuka sposobów i dróg, jak rozwiązać dzisiaj palące

²¹ P. Gołębiowski, *Homilia na Poniedziałek Zielonych Świątek*, „Współczesna Ambona” 2(1947), s. 330-332.

²² Tamże, s. 331.

²³ P. Gołębiowski, *Kazanie na II niedzielę Wielkiego Postu*, „Współczesna Ambona” 7(1947), s. 178.

sprawy, zagadnienia. Dowodem tego jest konstytucja soborowa o Kościele w świecie współczesnym. To jest dziś świadectwo Kościoła o Jezusie Chrystusie Zmartwychwstałym, który wciąż w Kościele jest obecny, żyje, działa przez Ducha Świętego, cierpi, doznaje udręku, ale ostatecznie zwycięża jako Król wiekuiestej chwały²⁴.

Z kolei nauczanie Soboru Watykańskiego II na temat diecezji przypomniane zostało przez biskupa Piotra w kazaniu z okazji uroczystości Zesłania Ducha Świętego w sposób następujący: „Sobór Watykański II mówi o diecezji, że stanowi ona część Ludu Bożego zgromadzonego pod kierownictwem Biskupa. Tworzy ona przez słowo Boże i Eucharystię jedno – Kościół partykularny sandomierski, w którym jest obecny i działa Kościół Chrystusowy – jeden święty, apostołski, powszechny²⁵”.

Nawiązanie do treści obecnych na Synodzie Biskupów w Rzymie wzbogaca homilię wygłoszoną na zakończenie roku. Kaznodzieja sandomierski tak odnosi się do osiągnięć wspomnianego spotkania: „doniosłym wydarzeniem był V z kolei Synod Biskupów, który przez cały październik obradował w Rzymie pod kierownictwem i opieką Ojca Świętego Pawła VI. (...). Dziś poprzestanę na podkreśleniu, że według uchwał Synodu każdemu w Kościele przysługuje prawo wolności w korzystaniu z uświadamiania religijnego. Wszyscy mamy taki obowiązek, stale pogłębiać znajomość prawd wiary i przekazywać je innym, na mocy sakramentu chrztu, bierzmowania. Przez przyjęcie tych sakramentów związaliśmy się z Jezusem Chrystusem i Kościołem. Otrzymaliśmy wielkie łaski Boże, a zaciągnęliśmy obowiązek troszczenia się o rozwój Królestwa Bożego w rodzinach, w społeczeństwie, w narodach²⁶”.

2. Tradycja i Magisterium Kościoła jako źródło przepowiadania w niektórych kazaniach maryjnych biskupa Piotra Gołębiowskiego

Sługa Boży biskup Piotr Gołębiowski był pasterzem maryjnym i w wielu aspektach życia odwoływał się do swego biskupiego zawołania: *Maria spes nostra*. Miało to miejsce zwłaszcza w trudnych czasach Jego posługiwania i wydarzeń, które odbywały się w parafii Wierzbica. To tu nasz czcigodny kaznodzieja, po przeżyciach Wielkiego Tygodnia 1968 r., wielokrotnie wyrażał wdzięczność Matce Bożej.

Bł. kardynał Stefan Wyszyński pod datą 16 kwietnia 1968 r. w swych zapiskach *Pro memoria* odtworzył niezwykle spotkanie i rozmowę z biskupem sandomierskim: „Bp Gołębiowski jest zdania, że zwyciężyła tu Matka Najświętsza, do której Biskup modlił się dzień i noc, nie opuszczając

²⁴ Tenże, *Szkic kazania na Uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego 26 III 1967*, AKDR, t. IV, s. 101.

²⁵ Tenże, *Szkic kazania na Uroczystość Zesłania Ducha Świętego w bazylice katedralnej 2 VI 1974 roku*, AKDR, t. IV, s. 128.

²⁶ Tenże, *Kazanie na zakończenie roku 1977*, AKDR, t. IV, s. 153.

kaplicy, w której tkwił i tam przyjmował posiłki. Gdy Biskup opowiedział to wszystko – udaliśmy się obydwaj do kaplicy, gdzie ukląkł przy klęczniku i poddał mojemu osądowi swoje przeżycia. Boi się błędnego mistycyzmu i dlatego chce oceny. Wysłuchałem uważnie wrażeń, które Biskup przeżył. Uważam, że to jest wszystko zdrowe – przekonanie o modlitwie różańcowej, z którą Biskup się nie rozstawał. Chce oddać się całkowicie na służbę Matki Najświętszej – pod moim przewodem. Odpowiadam: całą noc z Piątku na Sobotę trwała modlitwa na Jasnej Górze za Wierzbicę – wiele osób Bogu miłych włączyło się w tę modlitwę. Ja sam jestem «przymuszonym sługą Matki Najświętszej» – dziś już wierzącym, że Bóg wyznaczył Służebnicy Pańskiej w Kościele szczególne zadania, a zwłaszcza w Polsce. I dlatego, z tym większym zrozumieniem doceniam przeżycia Ks. Biskupa i je aprobuję. Proszę zwrócić uwagę na ten delikatny moment w cytowanym fragmencie: Biskup – pisze Prymas – chce oddać się całkowicie na służbę Matki Najświętszej – pod moim przewodem. To całkowite wpisanie się Biskupa w maryjny program Wielkiego Prymasa było jednocześnie obraniem Prymasa za swego Duchowego Mistrza na drodze służby *Soli Deo per Mariam* (<<Samemu Bogu przez Maryję>>), jak mawiał Prymas Wyszyński, rozszerzając swe biskupie zawołanie²⁷.

Analizując życie i przepowiadanie biskupa Piotra, wyraźnie zauważamy, że w jego kaznodziejstwie jest bardzo dużo homilii maryjnych, w których wykorzystuje on bogactwo Tradycji oraz Magisterium Kościoła. Administrator apostolski nawiązuje w nich do nauczania Ojców Kościoła. I tak, podejmując zagadnienie Maryi jako Matki Boga, pisze: „prawdę o Boskim macierzyństwie Maryi od wieków wyznaje Kościół Chrystusowy. Św. Ignacy Antiocheński w liście do Efezjan pisze: «Bóg nasz Jezus Chrystus według rozporządzenia Bożego zamieszkał w łonie Maryi wprawdzie z nasienia Dawida, ale z mocą Ducha Świętego». Tertulian pisze: «Z Maryi Bóg się narodził». Św. Efreem, diakon z uwielbieniem woła: «W łonie Maryi stał się człowiekiem Ten, który od wieków równy jest Ojcu»²⁸. W innym kazaniu pojawia się nawiązanie do słów św. Augustyna na temat modlitwy: „Augustyn zauważa: jeżeli nam to przykrość sprawia, że nie możemy się modlić, to już to samo jest modlitwą”²⁹. Oprócz wspomnianych wyżej źródeł w kazaniach maryjnych można odnaleźć także treści zaczerpnięte z nauczania papieży. Jedna z homilii zawiera odniesienie do ogłoszonego przez papieża Piusa IX dogmatu o Niepokalanym poczęciu NMP: „to jest zrozumiałe, że NMP miała miejsce objawień w Lourdes w 4 lata po uroczystym ogłoszeniu przez papieża Piusa IX dogmatu Niepokalanego Poczęcia. Zastępca Chrystusa najwyższą swą powagą nauczycielską orzekł, że NMP na mocy szczególnego przywileju Bożego, dzięki najcenniejszym usługom papieża Piusa XII Chrystusowi Panu, od pierwszej chwili swego życia jest wolna od zmyły grzechu pierworodnego, zawsze święta, pełna łaski

²⁷ A. Warso, *Święty z sąsiedztwa...*, dz. cyt., s. 3-4.

²⁸ P. Gołębiowski *Kazanie pt. Maryja – Matką Boga*, AKDR, t. VI, s. 36.

²⁹ Tenże, *Kazanie pt. Maryja – wzorem modlitwy w skupieniu*, AKDR, t. VI, s. 64.

Niepokalanie Poczęta NMP³⁰. W kaznodziejstwie biskupa z Sandomierza pojawia się pewna oryginalność w wykorzystywaniu tego ważnego źródła, na przykład w jednym fragmencie tak odwołuje się on do wypowiedzi trzech papieży o roli Matki Bożej: „papieże ostatniej doby podkreślają doniosłą rolę Maryi w odkupieniu świata. I tak bł. Pius X mówi, że «przez Chrystusa do współpracy w dziele zbawienia ludzkości Maryja wysłużyła nam z tytułu stosowności te wszystkie dobra, która Chrystus wysłużył ze sprawiedliwości». Papież Benedykt XV pisze, że: «Tak z Chrystusem cierpiącym i umierającym współcierpiała i prawie współumierała, że słusznie można powiedzieć, iż wspólnie z Chrystusem Panem odkupiła rodzaj ludzki». Ojciec św. Pius XII pisał, że «Ona znosząc niezmierzone boleści swoje mężnie i z ufnością, bardziej aniżeli wszyscy wierni, jako prawdziwa Królowa Męczenników, dopełniła na ciele swoim, czego nie dostaje uciskom Chrystusowym za ciało Jego, którym jest Kościół»³¹.

W przepowiadaniu sługi Bożego na temat Matki Bożej znajdują się ponadto nawiązania do nauczania soborowego: „Sobór Watykański II podkreśla udział Matki Najświętszej w Kościele: «wzięta do nieba przez swe wielorakie orędownictwo wyjednuje nam nadal dary, mające na celu nas zbawić»³². Treści soborowe znajdują się również w innym kazaniu maryjnym, wygłoszonym 14 VIII 1965 r. Potwierdzeniem tego są słowa: „Sobór watykański II w Konstytucji o Kościele mówi nam: Maryja, wniebowzięta do nieba, przez wielorakie orędownictwo wyjednuje na nadal dary, mające na celu nowe, wieczne zbawienie. Swą matczyną miłością troszczy się o braci swego Syna ku niemu pielgrzymujących, aż do chwili obecnej do czasu osiągnięcia ojczyzny niebieskiej. Dlatego Kościół zwraca się do Maryi jako do Orędowniczki, Wspomożycielki, Pośredniczki³³. W kazaniu na uroczystość Narodzenia NMP znów powołuje się na źródło, jakim jest *Vaticanum II*. Nasz kaznodzieja pisze tutaj, że „zadanie naszej Pośredniczki do Jezusa Chrystusa Maryja wciąż pełni w każdym pokoleniu ludzkim. Potwierdził to Sobór Watykański II, że NMP jest obecna w tajemnicy Jezusa Chrystusa i Kościoła”³⁴.

Treści kazań maryjnych biskupa Piotra zawierają wątki wyjaśniające wiele prawd wiary. I tak, odnosząc się do ogłoszonego dogmatu o Wniebowzięciu NMP, biskup zauważa w jednym z kazań: „od najdawniejszych czasów Kościół święty wierzy w tę prawdę, że Maryja z duszą i ciałem do nieba wzięta została. Ale dopiero w naszych czasach 1 XI 1950 roku pod koniec roku jubileuszowego papież Pius XII w otoczeniu kardynałów, arcybiskupów i kapłanów, wobec setek tysięcy wiernych zebranych na placu św. Piotra w Rzymie, uroczyście jako dogmat podał do wierzenia tę prawdę

³⁰ Tenże, *Kazanie na nabożeństwie majowym 1 maja*, AKDR, t. VI, s. 112.

³¹ Tenże, *Kazanie pt. Maryja – Współodkupicielką*, AKDR, t. VI, s. 41.

³² Tenże, Gołębiowski, *Kazanie na Uroczystość NMP Szkaplerznej w Rozwadowie 16 VII 1965 roku*, AKDR, t. V, s. 128.

³³ Tenże, *Kazanie w Borku Starym koło Rzepowa na 14 VIII 1965 roku*, AKDR, t. VI, s. 64.

³⁴ Tenże, *Kazanie na Uroczystość Narodzenia NMP w bazylice katedralnej 8 IX 1972 roku*, AKDR, t. VI, s. 28.

przez Boga objawioną: «Niepokalana Bogarodzica zawsze Dziewica Maryja. Po dopełnieniu życia ziemskiego z ciałem i duszą została wzięta do nieba»³⁵.

W kolejnym kazaniu, napisanym tym razem na pierwszą sobotę stycznia, biskup Piotr Gołębiowski tak podkreśla rolę Maryi w Kościele: „już w czasach apostoelskich Przczysta Matka Boża zajmuje szczególnie miejsce w Kościele. Wskazuje na to wzmianka Dziejów Apostoelskich o pierwszych wyznawcach Chrystusowych zebranych w wieczniku (...). Maryja otacza swą macierzyńską opieką umiłowaną trzódkę Chrystusową. Modli się w intencji Kościoła. Oświeca umysły Apostołów i wiernych swymi radami. Pociąga wonią swych cnót. Umacnia pośród doświadczeń. Apostołowie zaś synowską czcią i miłością otaczają Matkę ich ukochanego Nauczyciela, Pana i Boga. Prawdę Bożą i głęboką ku Niej cześć z pietyzmem przekazują następnym pokoleniom. Już pierśi Ojcowie Kościoła podkreślają Boskie macierzyństwo Maryi i darzą Ją czcią niezwykłą. Św. Ignacy Antiocheński pisze: «Boga naszego, Jezusa Chrystusa nosiła Maryja w swym łonie, według Bożego zamysłu». Św. Justyn około połowy II wieku przeprowadza porównanie między Ewą a Maryją oświadczając: «rozumiemy, że Syn Boży stał się człowiekiem za pośrednictwem Dziewicy, ażeby nieposłuszeństwo spowodowane przez węża zakończyło się w ten sam sposób, w jaki się zaczęło». Tę samą myśl snuje św. Ireneusz: «Podobnie jak Ewa przez swe nieposłuszeństwo stała się dla siebie i dla rodzaju ludzkiego przyczyną śmierci, tak Maryja przez swe posłuszeństwo stała się dla siebie i dla rodzaju ludzkiego przyczyną zbawienia». W nauce najstarszych Ojców Kościoła Maryja występuje obok Jezusa jako Jego współpracowniczka w dziele odkupienia. A cześć wyrażana Jezusowi spływa na Jego Matkę (...). Św. Ambroży, św. Hieronim, św. Augustyn z zapalem bronią nienaruszalnego dziewictwa Maryi. Wszyscy Ojcowie Kościoła podziwiają i wielbią wysoką świętość Bożej Rodzicielki. Niechaj za przykład służy tu św. Efrem, który w uniesieniu woła: «Ty Panie i Matka Twoja jedynymi jesteście, którzy pod każdym względem pięknnością jaśniejecie, albowiem nie ma w Tobie Panie winy, ani żadnej zmyy u Matki Twojej». Po soborze Efeskim (431) kult Maryi potężnie się wzmacnia i ustawicznie rośnie w Kościele. Herezjarcha Nestoriusz powążył się odmawiać Maryi należnego Jej tytułu Bogarodzica. Zebrani na Soborze Ojcowie uroczyście oświadczyli, że Emanuel jest prawdziwym Bogiem i dlatego święta Dziewica jest Bożą Rodzicielką – zrodziła bowiem według ciała Słowo, które ciałem się stało (...). Przytoczone słowa i fakty świadczą, że Niepokalana Dziewica żyje w najstarszej tradycji Kościoła»³⁶.

³⁵ Tenże, *Kazanie na Uroczystość Wniebowzięcia NMP w Łowiczu. Wniebowzięcie Maryi – wzorem naszego zmartwychwstania*, AKDR, t. V, s. 46.

³⁶ Tenże, *Kazanie na pierwszą sobotę stycznia*, „Współczesna Ambona” 9 (1958), 663-664.

3. Tradycja i Magisterium Kościoła jako źródło przepowiadania w kazaniach o świętych i kazaniach okolicznościowych

Kaznodziejska spuścizna sługi Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego zawiera liczne teksty o świętych oraz kazania okolicznościowe. Warto zauważyć, że podobnie jak w poprzednich homiliach, także w tym przypadku, korzysta on z dorobku Ojców Kościoła, jak również nawiązuje do nauczania papieży i dokumentów soborowych.

Autorytet św. Augustyna został wskrzeszony w kazaniu ku czci św. Marty. Znajdziemy tu następujący fragment: „św. Augustyn rozważając wydarzenia z dzisiejszej Ewangelii, pisze w kazaniu: «Niech ci nie będzie przykro, ani nie narzekaj, że urodziłeś się w tym czasie, gdy Chrystus Pan już nie chodził w ludzkim ciele. I tobie Pan nie odmówi swego zmiłowania. Możesz Chrystusa Pana przyjmować w swym domu, jeśli będziesz się rządził prawem miłości»”³⁷.

Nauczanie św. Jana Chryzostoma przypomniane zostało w homilii wygłoszonej ku czci św. Izydora Oracza. Kaznodzieja sandomierski przytacza słowa św. Jana Chryzostoma o czystej intencji, by dojść do cennych wniosków: „<<Kto ma serce zwrócone ku Bogu, tego oko jest jasne i szczere, bo ten ma duszę czystą, niezbrukaną pożądaniem>>. Dlatego pracę na polu czy w warsztacie zaczynajmy znakiem krzyża i skierowaniem się do Ojca światłości, od którego wysoka zstępuje wszelki dar dobry i doskonały”³⁸.

W zbiorze kazań o świętych obecne są też takie, w których biskup Piotr wykorzystuje jednocześnie dorobek patrystyki i nauczanie papieskie. Tak jest na przykład w homilii ku czci św. Izydora Oracza, gdzie można znaleźć odniesienie do słów Orygenesusa oraz papieża Piusa XI. Czytamy tutaj: „wyznawcy Chrystusowemu nie wolno być połowicznym w pełnieniu obowiązków! Głęboko zauważa Orygenes: «Jakikolwiek dar otrzymałeś od Pana Boga, całego daru użyj ku chwale Bożej». Papież Pius XI w jednym ze swych przemówień wzywał katolików do wykonywania obowiązków stanu i zawodu w następujących słowach: «To powinno być przedmiotem świętej dumy, świętym zadaniem mężów katolickich, aby zawsze we wszystkich przejawach życia ludzkiego, byli najlepsi najwybitniejsi. Istotnie bowiem w znajomości i w praktycznym stosowaniu zasad wiary katolickiej znaleźć można tajemnicę doskonałości dla wszelkich warunków życiowych i dla wszystkich warstw społecznych. Niejednokrotnie mówiliśmy studentom katolickim, że muszą być najlepszymi studentami, kolejarzom, że muszą być najlepszymi kolejarzami»”³⁹.

Kazanie o św. Stanisławie Kostce odsyła do konkretnej papieskiej encykliki. Sługa Boży podkreśla w nim, że „w ofierze Mszy świętej znajdziemy skuteczne lekarstwo na wszelkie niedomagania duchowe. Ojciec święty Pius XII pisze w encyklice *Mediator Dei*: «Niechaj chrześcijanie nie

³⁷ Tenże, *Kazanie na Uroczystość św. Marty. Chrystus Pana w rodzinie*, AKDR, t. I, s. 8.

³⁸ Tenże, *Kazanie na Uroczystość św. Izydora – patrona rolników 1963*, AKDR, t. VII, s. 38.

³⁹ Tamże, s. 358.

omieszkują we Mszy Świętej ofiarować i siebie samych i swoich trosk, bólów, ucisków, nędz i potrzeb ze swą Boską Głową, przybitą na krzyżu»⁴⁰.

W dorobku kaznodziejskim biskupa Piotra ważne miejsce zajmują kazania, które zostały wygłoszone z rozmaitych okazji, w tym podczas ważnych uroczystości i skierowane były do różnorodnych grup społecznych. W homiliach tych pobrzmiewa echo nauczania konkretnych papieży, na przykład wówczas, gdy kierując słowa do młodzieży, biskup Piotr mówi o świętowaniu niedzieli. W tym wypadku czerpie słowa z encykliki papieskiej *Rerum novarum*. Potwierdza to fragment: „kto szuka myśli Bożej, ten rozumie, że dni święte należy wypełniać sprawami Ojca niebieskiego i zaspokojeniem głodu własnej duszy. Głęboko o tym pisze papież Leon XIII: «Mówiąc o potrzebie wstrzymania się od zajęć i pracy w dni Pańskie, nie mamy na myśli zażywania zgnilej bezczynności, a tym mniej owego próżnowania, jakiego wielu pragnie, które występkom sprzyja, lecz mówimy wyłącznie o wypoczynku po pracy, uświęconym przez religię. W połączeniu z religią wypoczynek odwołuje człowieka od spraw i kłopotów życia codziennego na to, aby go przywieść do rozpamiętywania dóbr niebieskich i do złożenia hołdu Przedwiecznemu Stwórcy. To stanowi właściwą istotę i cel wypoczynku w dni święte»⁴¹.

Ponownie, przemawiając do młodzieży, sługa Boży rozwija zagadnienie świadectwa wiary i powołuje się na nauczanie Ojca świętego Jana XXIII, który dobitnie powiedział: „Każdy chrześcijanin, nie tylko kapłani i osoby zakonne, ma obowiązek dawać drugim w wierze Chrystusa Pana. Najpierw świadectwo wiary, aby nie odejść od Chrystusa i Kościoła, jak to czynią niektórzy, gdy przechodzą do obozu wrogów Imienia Jezusa Chrystusa. Nie wolno też wstydzić się Jezusa Chrystusa, lecz trzeba śmiało na mocy sakramentu bierzmowania przyznawać się do Chrystusa publicznie, wspólnie z innymi modlić się, uczestniczyć we Mszy Świętej, jak w tej chwili, stanąć w obronie Chrystusa i Kościoła, gdy zajdzie potrzeba. By to świadectwo dawać trzeba w dalszym ciągu pogłębiać swoje uświadomienia religijne»⁴². Homilia okolicznościowa z okazji święta papieskiego koresponduje z encykliką Piusa XII *Mystici corporis Christi*. Sługa Boży pisze w niej, że „my również mamy obowiązek modlić się w intencji Ojca świętego. Ten obowiązek przypomina nam Ojciec święty w encyklice swojej o Kościele jako Mistycznym Ciele, gdy czytamy następujące słowa: «Papież, by nie przytłaczał go ciężar pasterskiego urzędu, każdego dnia winny go wspomagać modlitwy całego Kościoła»⁴³.

Z okazji poświęcenia kościoła parafialnego w Mninie zostało wygłoszone kazanie, w którym znajdziemy zachętę do uczestnictwa we Mszy

⁴⁰ Tenże, *Kazanie o św. Stanisławie Kostce*, „Współczesna Ambona” 4(1949), s. 870.

⁴¹ Tenże, *Kazanie do młodzieży dorastającej. Niedziela w życiu młodzieży*, AKDR, t. VIII, s. 54-55.

⁴² Tenże, *Kazanie do młodzieży 1 maja 1978 roku w kościele Opieki NMP*, AKDR, t. XIII, s. 33.

⁴³ Tenże, *Kazanie na święto papieskie*, AKDR, t. II, s. 52.

Świętej wyrażoną w słowach papieża Piusa XII, a cytowaną przez biskupa sandomierskiego: „ochoczo śpieszcie na Mszę Świętą – to największy obowiązek, to najwyższy zaszczyt katolika. Przychodźcie na wspólną modlitwę, garnijcie się do sakramentów świętych ku pokojowi dusz waszych”⁴⁴. W tym samym kazaniu pojawia się wypowiedź bł. papieża Piusa X, który powiedział: „parafia jest wielką rodziną, dla której domem jest Kościół, a ołtarz ogniskiem, z którego Jezus karmi członków tej rodziny wszelkimi łaskami, błogosławieństwem, a nawet ciałem swym uwielbionym”⁴⁵. Słowa *Vaticanum II* zostały przytoczone w homilii skierowanej do ministrantów, by dobitnie uzmysłowić im wagę i znaczenie ich zaszczytnej służby: „Niech wykonują swą posługę z tak szczerą pobożnością i dokładnością, jak przystoi wzniosłej posłudze i odpowiednio słusznym wymaganiom Ludu Bożego”⁴⁶.

Zakończenie

Jak pokazała zaprezentowana wyżej analiza, sługa Boży biskup Piotr Gołębiowski obficie korzystał ze źródeł Tradycji i Magisterium Kościoła w praktyce kaznodziejskiej, co powinno być zachętą dla współczesnych kaznodziejów, którzy za rzadko to czynią w swoim przepowiadaniu. Z przeprowadzonych analiz wynika, że sługa Boży biskup Piotr Gołębiowski bardzo często nawiązywał do nauczania Ojców Kościoła, a zwłaszcza św. Augustyna, św. Ignacego Antiocheńskiego, św. Efrema, św. Jan Chryzostoma, św. Leona Wielkiego. W zbiorze jego kazań pojawiają się też inni Ojcowie Kościoła, ale ze względu na charakter niniejszego opracowania wykorzystano tylko niektóre fragmenty czerpiące z osiągnięć patrystyki. Warto podkreślić, że kaznodzieja sandomierski korzystał z bogactwa Ojców Kościoła w celu przybliżenia ich nauczania i wyjaśnienia słuchaczom ważnych prawd wiary, a czynił to podczas ważnych uroczystości w ciągu roku liturgicznego. Ten sposób wykorzystania dorobku patrystyki zwiększał skuteczność w dotarciu do większej liczby słuchaczy zgromadzonych na liturgii. Praktyka kaznodziejska biskupa Piotra obejmuje również zwyczaj czerpania z bogactwa nauczania różnych papieży, szczególnie Piusa IX, Piusa X, Piusa XII, Leona XIII, Jana XXIII, Pawła VI oraz Jana Pawła II, przy czym bardzo często powoływał się nie tylko na encykliki papieskie, ale także na inne oficjalne wypowiedzi papieży. Ich nauczanie pobrzmiewa w kazaniach wygłoszonych w ciągu roku liturgicznego, kazaniach maryjnych, jak też okolicznościowych. Biskup Piotr czynił to zawsze w trosce o swoich odbiorców, którzy potrzebowali jasnego przekazu w ważnych sprawach dotyczących wiary i moralności. Biskup Piotr Gołębiowski głosił homilie w czasach przełomu i na bieżąco wykorzystywał także nauczanie Soboru Watykańskiego II. Takie podejście do sprawy było formą propagowania ważnych i aktualnych treści wśród słuchaczy, którzy przecież

⁴⁴ Tenże, *Kazanie na poświęcenie kościoła parafialnego w Mninie*, AKDR, t. IV, s. 180.

⁴⁵ Tamże, s.80.

⁴⁶ Tenże, *Kazanie do ministrantów w Piekoszowie 8 IX 1968*, AKDR, t. V, s. 44.

w tamtych czasach nie mieli dostępu do szybkiej informacji. Na uwagę zasługuje też fakt, że administrator apostolski, nawiązując do oficjalnych wypowiedzi Magisterium Kościoła, wyjaśniał ważne prawdy wiary w sposób bardzo przystępny. Nie wahał się podejmować tematyki związanej z prawdami wiary katolickiej, wartością sakramentu Eucharystii czy też różnych dogmatów. Trzeba przy tym wyraźnie podkreślić, że przepowiadanie to było dostosowane do różnych grup społecznych i każda okazja była dobrą sposobnością, aby poruszać tak ważną, choć czasami trudną, tematykę.

Analizując wykorzystywanie przez sługę Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego źródło przepowiadania, jakim jest Tradycja i Magisterium Kościoła, należy stwierdzić, że posługuje się on w swoich kazaniach przede wszystkim metodą cytatów zaczerpniętych z nauczania Ojców Kościoła i papieży a także z nauczania soborowego. Zapewne w tym kaznodziejstwie brakuje poszerzonej interpretacji tych treści, jednak na szczególną uwagę zasługuje sam fakt bardzo powszechnego wykorzystania owych źródeł w homiliach z czasów biskupa Piotra. A tego w dzisiejszym świecie, pełnym niepokoju i zamętu, gdy wielu ludzi zadaje trudne pytania związane ze wspólnotą Kościoła, zdaje się brakować. Dlatego warto wzorem biskupa Piotra częściej sięgać do Tradycji i Magisterium Kościoła w praktyce kaznodziejkiej.

Na zakończenie należy jeszcze raz podkreślić, że współcześni kaznodzieje powinni częściej czerpać ze źródła, jakim jest Tradycja i Magisterium Kościoła. Dobrą homilią nie będzie jednak ta, w której znajdują się jedynie same cytaty zaczerpnięte z nauczania Ojców Kościoła czy też soborów lub papieży. Bardzo ważne jest to, by przepowiadać w duchu Soboru i aktualnej teologii. Kaznodzieja jest zobowiązany do głoszenia tego, w co wierzy Kościół. Powinien on więc zgłębiać wiarę, która jest zawarta w Tradycji Kościoła. Wiara Kościoła, przekazana Apostołom pod wpływem uwarunkowań życia Kościoła, systematycznie pogłębiała się i rozwijała. Objawienie ulegało akomodacji, której wyrazem jest nauka Ojców Kościoła, liturgia a także nauczanie Kościoła zawarte w dokumentach soborowych oraz teologia. Kaznodzieja powinien więc poznawać wiarę Kościoła i naukę o człowieku, aby głoszone przez niego słowo było bardziej Dobrą Nowiną zbawienia w każdej sytuacji życia niż teologiczną nauką⁴⁷. Homilista powinien być człowiekiem Tradycji, mieć o niej wiedzę i uświadomić sobie, że jest ona ważnym źródłem przepowiadania. Dobrze byłoby, gdyby ci, którzy głoszą słowo, mieli w sobie nawyk teologizowania i pielęgowali miłość do Ojców Kościoła, a także studiowali oficjalne nauczanie Kościoła, medytując nad ważnymi dla współczesnych ludzi pytaniami⁴⁸. Współczesny kaznodzieja jest zaproszony do tego, by na bieżąco czytać oraz rozważać dokumenty Kościoła i powoływać się na nie, aby ludziom wyjaśniać

⁴⁷ H. Simon, *Kaznodzieja jako teolog*, w: *Sługa słowa*, red. W. Przychyna, Kraków 1997, s. 133-134.

⁴⁸ Por. H. Sławiński (red.), *Homilia niedzielna. Dokumenty Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych*, Kraków 2015, s. 73-74.

ważne prawdy wiary. Takie podejście do wykorzystywania tego źródła może sprawić, że posługa słowa stanie się przepowiadaniem aktualnym, a samo nauczanie Magisterium Kościoła będzie na usługach słowa, a nie tylko jego uzupełnieniem. Kaznodzieja powinien jednak sięgać do oficjalnych dokumentów Kościoła i wtedy stanie się jego rzecznikiem i wyrazi-cielem, pamiętając o tym, by dostosować przekaz do poziomu słuchaczy⁴⁹. W dokumentach II Synodu Diecezji Radomskiej możemy znaleźć miejsca, w których pojawia się analiza kontekstu przepowiadania słowa Bożego. Jest tam wyraźnie podkreślone, że „przez posługę przepowiadania Kościół urzeczywistnia na przestrzeni wieków Boży plan zbawienia i trzeba koniecznie pomagać współczesnemu człowiekowi, a zwłaszcza ludziom młodym, w usłyszeniu Boga, który przemawia przez swoje słowo (...). Wielu ludzi młodych żyje w środowisku praktycznego ateizmu i zobojętnienia religijnego oraz braku praktycznego odniesienia do Boga. Są to zjawiska niepokojące oraz destruktywne i chociaż wiara chrześcijańska jest wciąż obecna w tradycjach i obrzędach, to stopniowo traci ona swoje miejsce w takich momentach ludzkiej egzystencji, jak narodziny, cierpienie i śmierć”⁵⁰.

Współcześni kaznodzieje powinni zatem częściej korzystać z tych ważnych źródeł przepowiadania, a kaznodziejstwo sługi Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego może stać się dla nich cenną inspiracją do osobistych poszukiwań i przemyśleń, by lepiej dotrzeć do słuchaczy obecnych w kościele na Eucharystii.

Streszczenie

Tradycja i Magisterium Kościoła to istotnie ważne źródła przepowiadania, które rzadko są wykorzystywane w przepowiadaniu. Sługa Boży biskup Piotr Gołębiowski wiele razy odnosił się do nich w swoim kaznodziejstwie zarówno w homiliach maryjnych i okolicznościowych, jak również w tych głoszonych w ciągu roku liturgicznego. W swojej praktyce kaznodziejskiej, wyjaśniając prawdy wiary oraz analizując aktualną sytuację społeczną i kulturową, posługiwał się nauczaniem papieży i soborów a także wykorzystywał bogactwo wypowiedzi Ojców Kościoła. W jego kaznodziejstwie cenne jest wykorzystywanie tych źródeł, które są dużą pomocą w poznaniu oficjalnego nauczania Kościoła w wielu ważnych kwestiach. Przepowiadanie biskupa Piotra Gołębiowskiego może być inspiracją dla kaznodziejów, by opierali swe rozważania nie tylko na Piśmie Świętym i liturgii czy też doświadczeniu życiowym słuchaczy, ale również korzystali z bogactwa Tradycji i Magisterium Kościoła, zwłaszcza w dzisiejszych czasach, pełnych niepokoju i zamętu.

Słowa kluczowe: homilia, Tradycja, Magisterium Kościoła, Gołębiowski Piotr, kaznodziejstwo, źródła przepowiadania

⁴⁹ J. Twardy, *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemyśl 2009, s. 205-206.

⁵⁰ Zob. II Synod Diecezji Radomskiej, *Czynić diecezję domem i szkołą komunii*, P. Turzyński, S. Czajka, M. Jagodziński, S. Łabendowicz (red.), Radom 2020, s. 82-83.

Title: The Tradition and Magisterium of the Church as a source of preaching in the homilies of the Venerable Servant of God Bishop Piotr Gołębiowski

Summary

The Tradition and Magisterium of the Church are two very important sources of preaching that are actually seldom used in sermons. However, the Venerable Servant of God Piotr Gołębiowski made use of them numerous times in his homilies, including his Marian homilies, occasional homilies as well as those delivered typically during the liturgical year. That preacher of the town of Sandomierz used the teaching of the Popes, Councils and Church Fathers in his preaching while he explained the truths of the faith and analyzed the current spiritual situation. The use of these sources is invaluable as they greatly contribute to people's better understanding of the official teaching of the Church on a wide range of subjects. Therefore, the way of preaching by the Venerable Servant of God Piotr Gołębiowski may still inspire today's preachers and encourage them to weave their thoughts not just on the Holy Scripture, the liturgy or life experience of their listeners but to also draw on the richness of the Tradition and magisterial teaching of the Church, even more so today in a time full of anxiety and confusion in the meanings of the very basic words.

Key words: homily, Tradition, Magisterium of the Church, Gołębiowski Piotr, preaching, source of preaching

Bibliografia

1. Broński W., *Recepcja nauczania Kościoła współczesnego na temat Tradycji i Dokumentów Urzędu Nauczycielskiego Kościoła jako źródła homilii w przepowiadaniu niedzielnym dla dorosłych „Biblioteki Kaznodziejskiej” i „Współczesnej Ambony”, „Resovia Sacra”, 7(2000), s. 135-154.*
2. Franciszek, *Motu proprio Traditionis custodes*, 16.07.2021, w: https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/motu/traditionis_custodes_16072021.- [data dostępu 04.08.2021].
3. Gołębiowski P., *Kazanie radiowe na I niedzielę Adwentu*, AKDR, t. IV, s. 16.
4. Gołębiowski P., *Kazanie na Uroczystość Bożego Narodzenia, Tajemnica Bożego Narodzenia w życiu chrześcijanina*, AKDR, t. III, s. 71.
5. Gołębiowski P., *Kazanie na Poniedziałek Wielkanocny. Chrystus Pan zmarłych wstał umacnia wiarę*, AKDR, t. II, s. 92.
6. Gołębiowski P., *Kazanie na Poniedziałek Wielkanocny. Owoce komunii świętej*, AKDR, t. I.
7. Gołębiowski P., *Kazanie na Uroczystość Zesłania Ducha świętego. Duch święty w Kościele rzymsko-katolickim*, AKDR, t. I, s. 16.
8. Gołębiowski P., *Kazanie na Boże Ciało 5 czerwca 1980 roku*, AKDR, t. IV, s. 165.
9. Gołębiowski P., *Kazanie na II niedzielę Wielkiego Postu*, „Współczesna Ambona” 7(1947), s.177-180.

10. Gołębiowski P., *Homilia na Poniedziałek Zielonych Świątek*, „Współczesna Ambona” 2(1947), s. 330-332.
11. Gołębiowski P., *Szkic kazania na Uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego 26 III 1967*, AKDR, t. IV, s. 101.
12. Gołębiowski P., *Szkic kazania na Uroczystość Zesłania Ducha Świętego w bazylice katedralnej 2 VI 1974 roku*, AKDR, t. IV, s. 128.
13. Gołębiowski P., *Kazanie na zakończenie roku 1977*, AKDR, t. IV, s. 153.
14. Gołębiowski P., *Kazanie pt. Maryja – Matką Boga*, AKDR, t. VI, s. 36.
15. Gołębiowski P., *Kazanie pt. Maryja – wzorem modlitwy w skupieniu*, AKDR, t. VI, s. 64
16. Gołębiowski P., *Kazanie na nabożeństwie majowym 1 maja*, AKDR, t. VI, s. 112.
17. Gołębiowski P., *Kazanie pt. Maryja – Współdkupicielką*, AKDR, t. VI, s. 41.
18. Gołębiowski P., *Kazanie na Uroczystość NMP Szkaplerznej w Rozwadowie 16 VII 1965 roku*, AKDR, t. V, s. 128.
19. Gołębiowski P., *Kazanie w Borku Starym koło Rzepowa na 14 VIII 1965 roku*, AKDR, t. VI, s. 64.
20. Gołębiowski P., *Kazanie na Uroczystość NMP Szkaplerznej*, AKDR, t. V, s. 47-48
21. Gołębiowski P., *Kazanie na Uroczystość Narodzenia NMP w bazylice katedralnej 8 IX 1972 roku*, AKDR, t. VI, s. 28.
22. Gołębiowski P., *Kazanie na Uroczystość Wniebowzięcia NMP w Łowiczu. Wniebowzięcie Maryi – wzorem naszego zmartwychwstania*, AKDR, t. V, s. 46.
23. Gołębiowski P., *Kazanie na pierwszą sobotę stycznia*, „Współczesna Ambona” 9 (1958), s. 663-664.
24. Gołębiowski P., *Kazanie na Uroczystość św. Marty. Chrystus Pana w rodzinie*, AKDR, t. I, s. 8.
25. Gołębiowski P., *Kazanie na Uroczystość św. Izydora – patrona rolników 1963*, AKDR, t. VII, s.38.
26. Gołębiowski P., *Kazanie o św. Stanisławie Kostce*, „Współczesna Ambona” 4(1949), s. 870.
27. Gołębiowski P., *Kazanie do młodzieży dorastającej. Niedziela w życiu młodzieży*, AKDR, t. VIII, s. 54-55.
28. Gołębiowski P., *Kazanie do ministrantów w Piekoszowie 8 IX 1968*, AKDR, t. V, s. 44.
29. Gołębiowski P., *Kazanie do młodzieży 1 maja 1978 roku w kościele Opieki NMP*, AKDR, t. XIII, s. 33.
30. Gołębiowski P., *Kazanie na święto papieskie*, AKDR, t. II, s. 52.
31. Gołębiowski P., *Kazanie na poświęcenie kościoła parafialnego w Mninie*, AKDR, t. IV, s. 180.

32. Kacprzak R., *Liturgia jako źródło przepowiadania w kaznodziejstwie służby Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego* w: *Studia Diecezji Radomskiej* 11(2019), s.297-316.
33. Müller G. L., *Tradycja jako zasada katolickiej teologii*, „Teologia w Polsce” 12(2018), nr 2, s. 5-17.
34. Ozorowski E., *Słownik podstawowych pojęć teologicznych*, Warszawa 2007.
35. Podhorecki N., *Słowo Boże – Słowo wiary – Słowo przepowiadania. Dogmatyka w relacji do egzegezy i homiletyki*, „Studia Pastoralne”7(2011), s. 255-265
35. Przyczyna W., *Czy księża liczą się z Magisterium Kościoła? (Na przykładzie homilii mszalnej)*, w: *Kapłan w posłudze słowa Bożego*, (red.) L. Szewczyk, W. J. Szytk, Seria: „Szkoła Seraficka”, t. 8, Katowice Panewniki 2019, s. 88-98.
36. Simon H., *Kaznodzieja jako teolog*, w: *Sługa słowa*, red. W. Przyczyna, Kraków 1997, s. 131-152.
37. Sławiński H. (red.), *Homilia w zgromadzeniu eucharystycznym. Recepcja współczesnego nauczania Kościoła w Dyrektorium Homiletycznym*, Kraków 2018.
38. Sławiński H., (red.), *Homilia niedzielna. Dokumenty Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych*, Kraków 2015.
39. Szewczyk L., *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym*, Katowice 2019.
40. Twardy J., *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemyśl 2009.
41. Wiśniewski J., *Homilia w teorii i praktyce Benedykta XVI*, Kraków 2022.
42. Warso A., „Święty z sąsiedztwa”. Sługa Boży bp Piotr Gołębiowski, *Wykład wygłoszony w Jedlińsku 12 czerwca 2022 r. z okazji 120. rocznicy urodzin Sługi Bożego bp. Piotra Gołębiowskiego*, mps, s. 1-3 [w posiadaniu autora].
43. II Synod Diecezji Radomskiej, *Czynić diecezję domem i szkołą komunii*, P. Turzyński, S. Czajka, M. Jagodziński, S. Łabendowicz (red.), Radom 2020.